

วิถีชีวิตและความอยู่ได้ของสังคมชนบทในโลกข่าวสาร

มานิช โพธารมณ

“พื้นที่เป็นสวรรค์ของคนจน” คุณมรกต มรกตวิจิตรการ หรือเฮียแดง กล่าวกับผมเมื่อปลายเดือนมิถุนายน 2550 ซึ่งเป็นครั้งสุดท้ายที่ผมได้มีโอกาสเข้าไปเยี่ยมหมู่บ้าน หลังจากหายหน้าไปหลายเดือน คำพูดของเฮียแดง สะดุดใจผมอย่างมากเพราะง่าย ๆ แต่ได้ใจความ และสามารถสรุปความเป็นไปในพื้นที่เป็นอย่างดี

ที่สำคัญ คือความหมายที่ว่าคนที่มีความสุข แม้จะมีความขาดแคลนทางด้านวัตถุก็ตามที่ การที่ความ มั่งคั่งทางวัตถุกับความสุขไม่จำเป็นต้องไปด้วยกันเป็นประเด็นใหม่ เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเมื่อได้ทบทวนข้อความที่ผมบันทึกไว้จากการสัมภาษณ์สมาชิกชุมชนหลายท่านตลอดระยะเวลากว่าหนึ่งปีที่ผ่านมา ทำให้ผมเชื่อว่า ที่เฮียแดงพูดนั้นเป็นจริง ในหมู่บ้านป่าไผ่ (หมู่ที่ 2) ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เฮียแดงอาศัยอยู่ ส่วนในหมู่บ้านอื่นๆเป็นเรื่องที่หลายคนอยากจะให้เกิดขึ้น ส่วนจะเป็นจริงได้มากน้อยเพียงใดยังเป็นเรื่องที่ยังทำ ทายความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีคณะผู้บริหารให้ความสนใจที่ทดลองใช้ระบบสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

บ้านป่าไผ่และหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลแม่โป่ง

บ้านป่าไผ่มีเนื้อที่ทั้งหมด 3,523 ไร่มีประชากร 732 คนตามรายงานประจำปี 2548 ของ อบต. แม่โป่ง จากการสำรวจหมู่บ้านตามโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในปี 2542 หมู่บ้าน ป่าไผ่เป็นหมู่บ้าน ที่มีจำนวนครัวเรือนตั้งถิ่นฐานมายาวนานถึง 50 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด ถึง 51% เมื่อ เปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นๆ ที่มีสัดส่วนเฉลี่ยเพียง 15% (ไม่รวมหมู่บ้านป่าไผ่) ไม่เฉพาะแต่เพียงประวัติการตั้ง ถิ่นฐานที่ยาวนานที่สุดเท่านั้น ในแง่ของทำเลที่ตั้งบ้านป่าไผ่ยังตั้งอยู่ตรงกลางและมีหมู่บ้านอื่นๆ ล้อมรอบ จาก การสัมภาษณ์สันนิษฐานว่าราษฎรบ้านป่าไผ่ จวบจนที่ดินในตำบลก่อนราษฎรในหมู่บ้านอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ ให้อัตราความเป็นเจ้าของที่ดินในหมู่บ้านป่าไผ่ มีมากกว่าในหมู่บ้านอื่นๆ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่ 5) และในหมู่ ราษฎรตำบลแม่โป่งด้วยกัน ผู้ที่มีที่ดินเป็นของตนเองถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความร่ำรวย สามารถเข้าถึงแหล่งทุน ในทางกลับกันก็มีโอกาสเป็นหนี้สินได้มากกว่าคนกลุ่มอื่นโดยเฉพาะผู้มีอาชีพทำงานรับจ้าง

ในแง่ความเป็นกลุ่มก้อน เป็นที่น่าสนใจว่าหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งมากที่สุดเป็นหมู่ที่ 2 และที่มาของ ความเข้มแข็งน่าจะมาจากความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ ทั้งนี้โดยที่หมู่ 2 ซึ่งประกอบด้วย 3-4 ตระกูลหลัก ซึ่ง ยืนยันได้ข้อมูลสาธารณสุขซึ่งได้รายงานไปแล้วในรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 หน้า 40 ตารางที่ 15 ที่ได้รับ ภายหลังยืนยันถึงความเหนียวแน่นของระบบเครือญาติ (kinship network) ในหมู่ 2 เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้าน อื่น ๆ ตามข้อมูลที่มีความเหนียวแน่นของระบบเครือญาติเกิดขึ้นในอัตราที่อ่อนลงในหมู่บ้านอื่นๆ

แม้ว่าความเป็นญาติพี่น้องเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดความเป็นชุมชน และยังมีปัจจัยอื่น ๆ เป็นเรื่องของวัฒนธรรม และใช้ความสัมพันธ์อันดีในหมู่สมาชิกเพื่อการสร้างชุมชน ดังที่ปรากฏในรายงานที่

ชุมชนหมู่ 2 เสนอต่อ สกว. (ทองสุข และคณะ) แต่กิจกรรมจากหมู่ 2 ทำให้หมู่บ้านป่าไผ่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกมาก

ตำบลแม่โป่งอำเภอค้อยสะเกิดขึ้นอยู่ใกล้ศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ มีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ป่านพื้นที่ป่า ที่ได้รับการรื้อฟื้นให้กลับมามีสภาพที่ดีตามเดิม ผลก็คือสมาชิกชุมชน 8 หมู่บ้าน (จากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน) เข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติจากป่าไม้ เช่นยังเก็บเห็ดมาเป็นอาหารได้ ถ้าฝนตกใหม่ๆปลายหน้าร้อนจะเห็นชาวบ้านเอาเห็ดเผาะที่เก็บได้จากป่ามาวางขายริมถนนในหมู่บ้าน

จากการเข้าถึงทรัพยากร และบริการสาธารณะของรัฐ (เช่นการศึกษา และสาธารณสุข) ราษฎรจึงมีความสุขได้แม้มีข้อจำกัดทางด้านวัตถุอื่น ๆ ทั้งนี้โดยที่ราษฎรหมู่บ้านป่าไผ่ มีสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ

ทั้งตำบลแม่โป่งมีประชากร 5,610คน มีเนื้อที่ทั้งหมด 37,751 ไร่ (รายงานประจำปี อบต. แม่โป่ง 2548) ครั้งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขาและพื้นน้ำ อีกครั้งหนึ่งเป็นที่ราบ (จากข้อมูลเมื่อปี 2547) การเกษตรยังเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญ มีการปลูกข้าวซึ่งส่วนใหญ่เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และที่เหลือเพื่อขาย มีน้ำจากชลประทานแม่กวัง เพียงพอให้ทำการเพาะปลูกทั้ง 2 ฤดูแต่ที่ปลูกข้าวในหน้าแล้ง (นาปรัง) มีเพียงส่วนน้อย (เฉพาะหมู่ 9) ที่เหลือจะปลูกถั่วลิสง หรือไม้กัทโฮม หรือกระเทียม บ้าง (ส่วนน้อย) ก็ปลูกผักเพื่อการค้า ความเข้มแข็งในเรื่องการเกษตรเป็นที่ยอมรับกันในหมู่พ่อค้าผู้ขายปัจจัยการผลิต (เช่นปุ๋ย ยาฆ่าแมลง) และผู้รับซื้อผลผลิต

ที่ดินตำบลแม่โป่งเป็นที่ที่มีคุณภาพ ทั้งนี้พิจารณาจากการที่แม่โป่งเคยเป็นแหล่งของกระเทียมพันธุ์ดี เป็นที่เพาะแสวงหาของเกษตรกรอำเภอ และจังหวัดอื่น ๆ เกษตรกรเล่าให้ฟังว่าเป็นเพราะใช้น้ำบาดาล ในขณะนั้น และคุณภาพไม่ดีเหมือนอย่างเดิมเมื่อหันไปใช้น้ำชลประทานที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2538

การเกษตรส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ตามความจำกัดของที่ดินซึ่งเป็นที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา การถือครองที่ดินเชื่อว่ากระจายตัวพอสมควร แม้ว่าจะมีเกษตรกรบางท่านที่ไม่เคยมีที่ทำกินและต้องเป็นผู้เช่านามากกว่าหนึ่งชั่วคนในการสำรวจความยากจนของรัฐบาลชุดที่แล้ว ปัญหาไรที่ดินทำกินเป็นปัญหามากพอๆกับปัญหาหนี้สิน แต่ ส่วนหนึ่งของผู้ที่ไม่มีที่ทำกิน (หมายถึงต้องเช่านา) มีโอกาสเช่านาได้จากญาติพี่น้องทั้งนี้เป็นผลมาจากการสังเกต ครอบครัวคุณวนิดา (ชื่อสมมติ) ซึ่งเป็นผู้ช่วยนักวิจัย ที่อยู่ในหมู่ 9 บ้านที่คุณวนิดา อาศัยอยู่กับแม่และน้องตั้งอยู่บนที่ดิน ที่กรรมสิทธิ์ยังเป็นของปู่ตายาย ที่ทำนาก็เช่นเดียวกัน มักเป็นของญาติ หรือครอบครัวขยาย ผู้เช่าทำกินส่วนหนึ่งมาจาก ลูกๆหลานๆ นั่นเอง (ซึ่งอาจจ่ายผลตอบแทนเป็นข้าว) แต่ส่วนหนึ่งที่ไม่มียินทรัพย์สามารถยังชีพได้ด้วยการรับจ้างในหมู่บ้าน ซึ่งคนกลุ่มนี้บ่นว่ามีความสุขเพราะปลอดจากการเป็นหนี้ นอกจากนั้นน่าจะจะมีไม่น้อยที่รับจ้างในเมือง เชียงใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากระยะทางไม่ไกลมากจากเมืองไม่พบว่ามีภาระที่ถึงถิ่นฐานไปทำงานในเมืองเช่นหมู่บ้านในภาคอีสาน หากจะมีน่าจะเป็นการหางานของลูกหลานคนในหมู่บ้านหลังจากเรียนจบและมีงานทำนอกภาคเกษตร

ตารางที่ 9 จำนวนครัวเรือนและระยะเวลาการอยู่อาศัยในตำบลแม่โป่ง

หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน ทั้งหมด	อยู่มานานกว่า 50 ปี (ครัวเรือน)	อยู่มานานระหว่าง 25 ถึง 50 ปี (ครัวเรือน)	อยู่มานานระหว่าง 1 ถึง 25 ปี (ครัวเรือน)	ไม่ได้ระบุ ข้อมูล (ครัวเรือน)
ตลาดขี้เหล็ก (หมู่ 1)	67	15 (22%)	20 (30%)	31 (46%)	1 (1%)
ป่าไผ่ (หมู่ 2)	199	101 (51%)	17 (38%)	75 (3%)	6 (9%)
ห้วยบอน (หมู่ 3)	146	28 (19%)	36 (25%)	65 (45%)	17 (12%)
ห้วยอ่าง (หรือบ้าน อ่างทอง) (หมู่ 6)	132	21 (16%)	51 (39%)	60 (45%)	-
ต้นผึ้ง (หมู่ 7)	75	3 (4%)	29 (39%)	40 (53%)	3 (4%)
แม่ฮ่องไคร้ (หมู่ 8)	76	16 (21%)	26 (34%)	32 (42%)	2 (3%)
ป่าไม้แดง (หมู่ 9)	144	29 (20%)	42 (29%)	63 (44%)	10 (7%)
ห้วยบ่อทอง (หมู่ 10)	134	8 (6%)	31 (23%)	88 (65%)	7 (5%)

หมายเหตุ: หมู่บ้าน 2 แห่งตกสำรวจเนื่องจากไม่มีพื้นที่ติดเขตป่า ได้แก่ บ้านแม่โป่งหลวง (หมู่ 4) และบ้านพระนอนแม่โป่ง (หมู่ 5)

แม้ระยะทางจะไม่ไกล เพียง 45 นาทีเป็นอย่างมาก จากเมืองเชียงใหม่เมื่อเดินทางด้วยรถยนต์ แต่ก็มีคนไม่น้อยที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้าน คุณจินดา (นามสมมติ) น่าจะเป็นกรณีพิเศษ ที่ไม่เคย หรือเกือบจะไม่เคยเข้าเมืองเลยจนกระทั่ง อายุเกือบ 45 เมื่อต้องมาซื้อของที่ตลาดค้าเหียงกับอดีตผู้จัดการฟาร์มกล้วยไม้ (ที่ตั้งในหมู่บ้าน) คุณจินดาจะตื่นเต้นมาก เหมือนอย่างที่เกิดขึ้นกับคนต่างจังหวัดเข้ากรุงเทพเป็นครั้งแรก

ความเปราะบาง (vulnerability) และ มาตรการรับมือ (coping strategies)

ในสภาพดังกล่าวสมาชิกมี social safety net มีความสามารถรองรับความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง มีข้าวกิน มีบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีปัญหาหนี้สินที่โดยทั่วไปเชื่อว่ามีสาเหตุมาจากการที่รายได้จากสินค้าเกษตร (cash crop) มีความผันผวนเรื่องของในขณะที่ยาง่าย (เช่น ปัจจัยสินค้าเช่นยาฆ่าแมลงและปุ๋ย ค่าจ้างแรงงานเกี่ยวข้าว ด่านา) ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงต่อรายรับ ค่อนข้างคงที่ และแน่นอน

ชุมชนมีความพยายามการรวมกลุ่มเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ปัญหาหนี้สิน หรือความยากจน โดยทั่วไปตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น แต่ความพยายามดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จ เครื่องบ่งชี้ก็คือกลุ่มการผลิตที่ได้รวมกันขึ้น เกือบเลิกกิจการและหันไปซื้อปุ๋ยชีวภาพจากผู้ค้ารายหนึ่งแทน เพื่อแลกกับคำสั่งซื้อสินค้าที่แน่นอน ต่อพืชผักที่ผลิตขึ้นจากปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งหมายถึงผักปลอดสารที่ควรจะได้ในระดับ (premium grade)

ในการประชุมในหมู่บ้านระหว่าง สมาชิกกลุ่มปุ๋ยน้ำชีวภาพมาพบกับผู้แทนบริษัทปุ๋ย ผู้เสนอรับซื้อสินค้าจากเกษตรกรภายใต้เงื่อนไขที่เกษตรกรจะรวมกลุ่มทำการผลิต และซื้อปุ๋ยจากบริษัทแทนที่จะผลิตเอง

เกษตรกรยอมรับว่าไม่สามารถทำได้เพราะข้อจำกัดในเรื่องการรวมตัวของผู้ผลิตรายย่อย ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องความไม่คุ้นเคยกับวิถีชีวิตการผลิตที่ไม่สามารถทำได้เป็นอย่างดีเป็นอิสระตามลำพัง แต่จะมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนรวมทั้งเวลาทำงาน ที่จะเหลือเวลาน้อยลงสำหรับกิจกรรมทางสังคม

เกษตรกรเหล่านี้เล่าให้ฟังว่าถึงกิจกรรมบางอย่างที่ชาวบ้านพยายามหลีกเลี่ยงเพื่อรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมให้เหนียวแน่นดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กิจกรรมดังกล่าวเช่น การเลี้ยงวัวนม ค่าเปรียบเทียบที่ชาวบ้านใช้คือ “วัวนมไล่ญาติ” ไม่สามารถทำได้เพราะยังต้องการคบบัญชาติ

อุปสรรคไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ชุมชนคาดการณ์มาก่อน ในงานวิจัยระบุถึงความสำเร็จล่วงหน้าซึ่งดำรงอยู่เพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ และหายไปภายในเวลาไม่ถึง 2 ปี

ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดของชุมชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมผักปลอดสารของเกษตรกร การร่วมมือของผู้ปลูกผักภายในชุมชนเพียงอย่างเดียวไม่ถือว่าเพียงพอ ยังต้องการความร่วมมือจากนอกพื้นที่เพื่อเป็นช่องทางการตลาดเพื่อจัดจำหน่ายที่ไม่ปะปนกับสินค้าพืชผักสดทั่วไป นอกจากนั้นการผลิตต้องการขนาดที่ใหญ่มากพอเนื่องจากเกษตรกรในหมู่บ้านเป็นเกษตรกรรายย่อยดังนั้นแต่ละรายจะมีผลผลิตเพียงจำนวนน้อย และผู้ปลูกรายย่อยนั้นจะต้องมีจำนวนมาก เพื่อจะสามารถผลิตสินค้า ที่ได้มาตรฐานให้กับตลาดได้

ความต้องการคบบัญชาติในหมู่บ้านเป็นไป ในระดับที่รุนแรง ซึ่งเห็นจากปัญหาการทิ้งงานที่ทำ เพื่อไปทำบุญ ปัญหาดังกล่าวเกิดกับฟาร์มกล้วยไม้ ในหมู่บ้านซึ่งจ้างแรงงาน (ส่วนใหญ่เป็นหญิง) เพื่อการบรรจุกล้วยไม้เพื่อการส่งออก อดีตผู้จัดการฟาร์ม (สมมติชื่อคุณสุกัญญา) เล่าให้ฟังว่าช่วงที่มีคำสั่งซื้อล็อตใหญ่ ๆ เข้ามา แล้วมีงานบุญด้วยจะเป็นช่วงที่ย่างยากที่สุดเพราะคนงานจะทิ้งงาน คนงานเหล่านี้ทำงานได้รับค่าจ้างรายชิ้น ในกรณีปกติหากมีงานเข้ามามาก คนงานจะยินดีเร่งทำงานให้ และยิ่งหากมีการขึ้นค่าจ้างเพียง จะมีคนงานบางรายยินดีใส่ผ้าอ้อมมาทำงานเพื่อลดเวลาที่ต้องใช้เพื่อทำธุระส่วนตัว เข้าห้องน้ำ และทำงานได้เต็มที่มากที่สุด

หลายวิถีในการรับมือกับความขาดแคลนทางด้านวัตถุที่ตำบลแม่โป่ง

Non materialistic ดังกล่าวจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรม (เลือกญาติ แทนความมั่งคั่งทางวัตถุ) หรือเป็นสัญญาณบอกเหตุขีดความสามารถที่จำกัดในการ “รับมือ” กับภาวะไร้เสถียรภาพ ที่มักเกิดขึ้นเมื่อปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มพยายามที่จะก้าวกระโดดจาก ดุลยภาพ หนึ่ง (ขึ้นต่ำกว่าที่มีระดับของเครื่องมือ หรือเทคโนโลยีต่ำ หรือทุนน้อย) ไปสู่อีกดุลยภาพหนึ่ง ที่มีระดับเทคโนโลยีที่สูงขึ้น

ในหมู่บ้านมีกรณี ความสำเร็จของสมาชิกชุมชนบางราย ที่ปรับตัวจากลูกจ้าง มาอยู่ในฐานะของผู้ประกอบการ ตัวอย่างเช่น คุณวิทยา (นามสมมติ) ราษฎรหมู่ 4 ที่รับจ้างขับรถบรรทุกขนส่งสินค้า ที่ประสบประโยชน์จากการคลุกคลีกับเครื่องจักรเครื่องกล เจียดเวลาไปเรียนรู้เครื่องเกี่ยวข้าว จนกระทั่งซื้อรถราคา กว่าล้านบาทมาทำงานในหมู่บ้าน อาศัยเงินทุนที่สะสมกันมากับภรรยาซึ่งเป็นแม่ค้าขายของในตลาด บวกกับเงินกู้ รถเกี่ยวข้าวที่นำเข้ามาใช้เป็นคันแรกที่คนในหมู่บ้านเป็นเจ้าของขับโดยคนงานที่ต้องนำมาจากภาคกลาง สามารถเกี่ยวข้าว 1,000 ไร่ในหมู่บ้านเสร็จภายในไม่ถึงเดือน เวลาที่เหลือจึงต้องออกไปรับจ้างต่างอำเภอ

สมาชิกชุมชนอีกไม่น้อยที่พยายาม หนี หรือกระโดดไปสู่ดุลยภาพใหม่บ้างก็สำเร็จ บ้างก็ล้มเหลว รายที่สำเร็จรายหนึ่งต้องใช้การหมุนเงินอย่างมาก จากกิจการหนึ่งไปสู่อีกกิจการหนึ่ง เช่น คุณแก้ว (นามสมมติ) ที่เช่านาผู้สูงอายุในหมู่บ้านท่านหนึ่งผู้ที่เพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ และโดยคุณแก้วเลือกที่จะเกี่ยวข้าวเพื่อเอาฟางไปเลี้ยงวัว ไม่เพียงแต่จะเลือกวิธีเกี่ยวข้าว (ซึ่งใช้เทคโนโลยีต่ำ แต่ใช้แรงงานสูง) เกษตรกรรายนี้เร่งเกี่ยวต้นฤดู เพื่อรับขายช้าง แล้วเอาเงินมาซื้อวัว นอกจากนั้นยังมีรายได้จากการปลูกหอม และ หรือกระเทียม เกษตรกรรายนี้ไม่สนใจการปลูกผัก เพราะเห็นว่าการปลูกผัก “จุกจิก” ต้องใช้แรงงาน มาก ต้องเก็บทุกวัน เมื่อเทียบกับ ข้าว และกระเทียมซึ่งใช้เวลาไม่มากนัก

ขณะที่เกษตรกรอีกราย คือคุณปริชา (นามสมมติ) มุ่งเน้นที่การปลูกผัก และเลี้ยงวัว (เพื่อเอาน้ำจากมูลวัว) ด้วยความตั้งใจที่จะทำกิจการที่เล็ก เพราะต้องการจะใช้เฉพาะแรงงานในครัวเรือน ผู้ปลูกผักรายดังกล่าวเป็นที่ทราบกันว่าจะมีงานทำตลอดเวลา ตั้งแต่กลางดึกที่ต้องนำผักไปขายในตลาด เมื่อกลับมาตอนเช้าจะเริ่มไปทำงานที่แปลง ตอนบ่ายจะเป็นการเก็บผัก และบรรจุผลิตภัณฑ์เตรียมส่งตลาดเช้ามีด วันถัดไป

ผู้ปลูกผักดังกล่าวไม่ใช่ว่าจะไม่สนใจกิจกรรมปลูกผักปลอดสาร แต่เห็นว่าผลผลิตไม่มากพอ แต่ที่สำคัญ คือ การเข้าร่วมโครงการรับซื้อแบบ contract farming โดยมีการประกันราคาซื้อที่แน่นอน มีลักษณะเสมือนหนึ่งกับ bilateral monopoly ที่ทั้ง 2 ฝ่ายต่างก็มีช่องแสวงหาประโยชน์ได้ด้วยกันทั้งสิ้น opportunistic behavior ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั้ง 2 ฝ่าย โดยในฝ่ายลูกไร่เองมักไม่บอกเรื่องราคาสินค้าตกเกรด ผู้ปลูกผักดังกล่าวยังสนใจหากมี contract buyer ที่น่าไว้วางใจได้ให้เลือกทำการค้าด้วย

ผู้ประกอบการรายอื่นในหมู่บ้านลงทุนที่ดิน เช่น คุณวีระชัย (นามสมมติ) และคุณดิเรก (นามสมมติ) ซึ่งเป็นสองพี่น้อง ไปซื้อที่ 3 หรือ 5 ล้าน (สมัยรัฐบาลนายทักษิณ) แล้วเอาไปขายได้ 11 ล้าน แล้วไปซื้อที่ เชียงราย ซื้อสวนได้ 40 กว่าไร่ เดิมจะเปิดร้านที่กาดเชิงดอย แต่ได้ที่สันอุ้ม ซื้อที่ 13 ล้าน สร้างปรับปรุง 20 ล้าน (ขายไม่ออกเลย) เป็นหนี้ 2 พี่น้อง 30 ล้าน แบ่งกันคนละ 15 ล้าน ตอนนี่วีระชัย พันหมัด เพราะทำกระเทียมดอง หน่อไม้ดอง ที่เขาเยอะ เข้าจำนองธนาคารได้ ส่วนดิเรก ยังคงค้างชำระหนี้ แต่ไปสร้างที่อื่นในนามของลูก

กรณีดังกล่าวเป็นเรื่องผิดปกติ (outlier) ทั้งนี้เนื่องจากหนี้ธนาคารจำนวนมากเกินกว่าที่คาดว่าจะเกิดกับเกษตรกรทั่ว ๆ ไป สาเหตุเพราะมีที่ดินจำนวนธนาคารและได้สินเชื่อที่ลงทุนมากเพราะช่วงเศรษฐกิจมีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างสูง และเกิดจากการเล็งผลเลิศจากความสำเร็จในรอบก่อน ประสบการณ์ดังกล่าวทำให้รอบคอบมากขึ้น ดูเหมือนพอใจกับความเป็นอยู่เดิม แต่บอกไม่ได้ว่าเป็นเพราะวัฒนธรรม (risk aversion) หรือเป็นเพราะลักษณะพิเศษของข้อจำกัดในการสะสมทุน (imperfection of factor market)

นัยยะต่อนโยบายเพิ่มความยืดหยุ่น (resilience) ให้กับชุมชน

การแทรกแซงด้วยข้อมูลข่าวสาร ในขณะวัฒนธรรมเป็นเรื่องยาก การแทรกแซงจากรัฐ เป็นไปได้ แต่ทุนอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องมีข้อมูล หรือความรู้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ